

Katarzyna Krzempek-Ślezińska
Szkoła Podstawowa Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie

Temat lekcji: *Co się stanie literaturze, jeśli „namieszamy” w niejednej lekturze?*

Klasa: VI szkoły podstawowej

Czas trwania zajęć: 90 minut

Cele główne:

- doskonalenie umiejętności pisania krótkich tekstów użytkowych i rozwijanie kreatywnego pisania i myślenia,
- powtórka z literatury – przypomnienie bohaterów literackich poznanych podczas omawiania lektur w klasach 4 – 6.

Cele szczegółowe:

a) poznawcze; uczeń:

- wymienia bohaterów lektur omawianych na drugim etapie edukacyjnym,
- zna fabułę poznanych lektur,
- zna pojęcie tekstu użytkowego i wie, jaka jest podstawowa funkcja tego typu tekstów, a także potrafi wskazać przykłady tekstów użytkowych (zaproszenie, ogłoszenie, notatka, instrukcja, przepis, list oficjalny),
- zna zasady tworzenia notatki, zaproszenia i ogłoszenia,

b) kształcące; uczeń:

- wskazuje wybrane elementy świata przedstawionego w znanych mu lekturach,
- dzieli bohaterów literackich, stosując różnorodne kryteria podziału:
 - ze względu na ich ważność w tekście (główni, drugoplanowi, epizodyczni),
 - ze względu na ich realistyczność (prawdopodobni, fantastyczni),
 - ze względu na ich postępowanie (pozytywni, negatywni),
- redaguje notatkę, zaproszenie i ogłoszenie, zwracając uwagę na wymogi formalne tych krótkich form wypowiedzi,
- doskonali swoje umiejętności w zakresie tworzenia twórczych opowiadań (a tego nigdy za mało!),

c) wychowawcze; uczeń:

- wypowiada swoje zdanie i uzasadnia je,
- ocenia postawy znanych mu bohaterów literackich zarówno w odniesieniu do przynależnych im lektur, jak i innych tekstów literackich, a także konfrontuje tę wiedzę z własnymi doświadczeniami,
- wychodzi poza szablonowy sposób myślenia, ćwiczy swoją kreatywność,
- dba o estetykę tworzonych przez siebie tekstów użytkowych, zdając sobie sprawę, iż świadczą one także o ich autorze.

Forma pracy: zbiorowa, grupowa, indywidualna.

Metody pracy: kula śniegowa, ćwiczenia praktyczne, dyskusja, burza mózgów.

Środki dydaktyczne:

- ogłoszenie o tematyce niniejszej lekcji języka polskiego – najlepiej w dużym formacie,
- szablon notatki o bohaterze literackim do uzupełnienia (**załącznik 1**),
- zestawy dla grup z dodatkowymi słowami do zamieszczenia w zaproszeniu (**załącznik 2**);
- *story boxes*, czyli 5 *pudeł opowieści* (*story boxes* to robocza nazwa pomocy mojego autorstwa, nawiązująca nieco do znanych ogólnie kostek *story cubes* – tylko że łatwiejsza w wykonaniu); każde pudełko wypełnione jest już stosowną zawartością,
- dowolny *Leksykon bohaterów literackich* lub *Słownik bohaterów literackich*,
- *Słowniki języka polskiego*,
- możliwie duży garnek i także łyżka do mieszania;
- opcjonalnie – telefon z funkcją dyktafonu.

Przebieg zajęć

1. Przed lekcją na drzwiach sali umieszczone zostaje ogłoszenie (na kartce większego formatu), z którym uczniowie zapoznają się jeszcze przed rozpoczęciem zajęć (ogłoszenie – **załącznik 1**). Ogłoszenie to dotyczy tematyki zajęć i może mieć następującą postać:

<p style="text-align: center;">Ogłoszenie!</p> <p>W dniu o godzinie</p> <p style="text-align: center;">w sali polonistycznej (<i>tu nazwa konkretnej szkoły</i>)</p> <p style="text-align: center;">odbędzie się jedyne w swoim rodzaju spotkanie z bohaterami lektur szkolnych, przeznaczone dla odczytanych i kreatywnych uczniów.</p> <p style="text-align: center;"><i>Lekcję uatrakcyjnią dania z literackiego garnka podawane w asyście sosu z poczucia humoru z dodatkiem kreatywności.</i></p> <p style="text-align: center;">Zainteresowani tą tematyką odcytani i kreatywni uczniowie proszeni są o jak najszybsze zajęcie ławek.</p> <p style="text-align: center;">Wszelkich dodatkowych informacji udziela przy swoim biurku nauczycielka (mail kontaktowy: lekcjadlaodczytanych@polski.pl)</p>

UWAGA: Celem umieszczenia na drzwiach tego ogłoszenia jest oczywiście zainteresowanie, a nawet zaintrygowanie uczniów informacją o nietypowej tematyce lekcji – czyli spotkaniu z bohaterami szkolnych lektur (mniemam, że umieszczanie tego typu ogłoszeń na drzwiach nie jest nadzwyczaj częstą praktyką szkolną, bo wówczas przyska czas nietypowości...).

By uniknąć reakcji uczniowskich typu: *a mnie to nie interesuje, nie chcę iść na taką lekcję*, które – jak nic – postawiłyby nauczyciela w *pedagogicznej kropce*, pozwoliłam sobie na *polechtanie* ego uczniów, którzy będą chcieli się przecież uznać za *odczytanych i kreatywnych* (choć i tu, ucząc już z górą dziesięć lat – stuprocentowej gwarancji dać nie mogę...).

2. Dyskusja. Po zajęciu miejsc w sali nauczyciel odczytuje na głos treść ogłoszenia, a uczniowie dzielą się przemyśleniami na temat planowanej tematyki zajęć (Jak można się spotkać z bohaterem literackim? Czy któryś z nich faktycznie pojawi się w klasie? Czy będą to bohaterowie jednej lektury czy też kilku? – etc.)

UWAGA: Ważne, by w tym momencie nie podawać uczniom gotowych odpowiedzi na ich pytania, ale skłonić ich właśnie do zadawania pytań i kontrolowanych rozmów między sobą. Przedłużyć to z pewnością zaaranżowaną poprzez ogłoszenie fazę zaintrygowania lekcją.

3. Metoda kuli śniegowej – od pracy indywidualnej, poprzez grupową aż po zbiorową – podawanie przez uczniów tytułów książek omówionych wspólnie na lekcjach języka polskiego na drugim etapie edukacyjnym. Uczniowie dokonują najpierw samodzielnego namysłu, następnie konfrontują te wyniki w parach, potem łączą się w czwórki, a czwórki w ósemki. Następuje prezentacja wypisanych tytułów i zapisanie ich na tablicy.

UWAGA: Wiadomo, że pozycje lekturowe nie będą identyczne we wszystkich szkołach. Ja w niniejszym scenariuszu odwołam się do następujących lektur:

– <i>Akademia pana Kleksa</i>	– <i>Odyseja</i> (fragmenty – wybrane etapy tułaczki Odyseusza)
– <i>Kopciuszek</i>	
– <i>Opowieści z Narni</i>	– <i>Ania z Zielonego Wzgórza</i>
– <i>Charlie i fabryka czekolady</i>	– <i>Tajemniczy ogród</i>
– <i>Mikołajek</i>	– <i>Przypadki Robinsona Crusoe</i>
– <i>Chłopcy z Placu Broni</i>	– <i>Ten Obcy</i>

4. Praca w parach: nauczyciel przydziela każdej dwójce uczniów jedną z powyższych lektur i zleca wypisanie na osobnych kartkach jej 2 – 3 dowolnych bohaterów. Prosi, aby byli to bohaterowie zróżnicowani pod względem ważności.
5. Sformułowanie tematu lekcji: *Co się stanie literaturze, jeśli „namieszamy” w niej jednej lekturze?*

Uczniowie umieszczają karteczki z imionami bohaterów w garnku, stojącym w centralnym miejscu w klasie. Nauczyciel prosi, by podchodzili do niego, każdorazowo zamieszali, a następnie wyciągnęli karteczkę z jedną postacią.

6. Praca indywidualna (lub w parach): tworzenie krótkich notatek, które równocześnie mogłyby być artykułami hasłowymi w *Słowniku bohaterów literackich* do wylosowanych postaci. Notatki nie mają być obszerne, ważne, żeby odpowiednio pogrupować informacje, które będą tam zawarte. Przykład:

- **Wójcik Zenon** – główny i zarazem tytułowy bohater książki Ireny Jurgielewiczowej pt. *Ten Obcy*; mieszka we Wrocławiu; jego matka nie żyje, a ojciec-alkoholik nie dba o niego; chłopak ucieka z domu w poszukiwaniu wuja – Antoniego Janicy i po drodze zatrzymuje się we wsi Olszyny, gdzie poznaje: Ulę, Pestkę, Julka i Mariana.

By to ułatwić – każdy z uczniów otrzymuje schemat takiej notatki (notatka – **załącznik 1**).

UWAGA: Po zredagowaniu tych krótkich notatek, dobrze byłoby, aby uczniowie zaprezentowali je przed klasą. Można tu – o ile czas pozwoli – poprosić ich o ustawienie się w

kolejności alfabetycznej – zgodnie z nazwiskiem bądź nazwą przydzielonej postaci – i przy tej okazji powtórzyć wiadomości z zakresu wyszukiwania informacji i słowników.

7. Pogadanka z uczniami:

- co to znaczy, że tekst jest użytkowy (służy realizowaniu naszych potrzeb życiowych),
- jakie poznaliśmy już teksty użytkowe (zaproszenie, ogłoszenie, list oficjalny, instrukcja, przepis) – notatka w formie słoneczka.

8. Praca w grupach – redagowanie zaproszenia do dowolnej postaci literackiej. Nie jest to jednak typowe zaproszenie, które jako forma wypowiedzi jest w szóstej klasie już doskonale znana, by wręcz nie powiedzieć, że nader opatrzona i momentami nudna. Warto więc redagowanie zaproszenia trochę urozmaicić, np. poprzez zlecenie użycia w nim konkretnego zestawu słów – niekoniecznie oczywistych i logicznie łączących się z tą formą wypowiedzi (dodatkowy zestaw słów do zaproszenia – **załącznik 2**).

UWAGA: Nie wszystkie podane w zestawach słowa będą uczniom znane – stąd należy umożliwić im korzystanie ze *Słownika języka polskiego* w wersji papierowej bądź elektronicznej.

9. Podsumowanie pracy na lekcji związanej z tekstami użytkowymi. Prezentacja zaproszeń z dodatkowymi słowami, *które pasować będą do nich niczym kwiatki do kożucha*, okaże się z pewnością dla uczniów ciekawym doświadczeniem literackim, a przede wszystkim źródłem zabawy i humoru na zajęciach.
10. Praca w grupach (tych samych lub nowo utworzonych, ale nie liczniejszych niż czteroosobowe) – tworzenie opowiadań przy użyciu *story boxes*, czyli *pudeł opowieści*. W trakcie pracy następuje pomieszanie światów przedstawionych różnych lektur i powstaje lekturowy miszmasz. Najpierw przedstawiciele grup zabierają po jednej karteczce z każdego pudełka, które opisane są następująco:
- Kto jest głównym bohaterem Waszej przygody?
 - Z kim przeżywa przygodę?
 - Gdzie rozgrywają się wydarzenia?
 - Jaki przedmiot musi się pojawić w Waszej pracy?
 - W jakim stylu utrzymana ma być Wasza historia?

Zawartość pudeł – do wycięcia

Kto jest głównym bohaterem Waszej przygody?	Z kim przeżywa przygodę?	Gdzie rozgrywają się wydarzenia?	Jaki przedmiot musi się koniecznie pojawić w Waszej pracy?	W jakim stylu ma być utrzymana Wasza historia?
Stanisław Tarkowski	Nel Rawlinson	na pustyni	używana ręka-wiczka	zdrobniale
Zenon Wójcik	Ula Zalewska	nad rzeką	list miłosny	poważnie
Mary Lenox	Dick Sowerby	tajemniczy ogród	klucz	optymistycznie
Zuzanna Peven-sie	Biała Czarownica	dom profesora /Narnia	ptasie mleczko	pesymistycznie

Robinson Crusoe	Piętaszek	bezludna wyspa	odzież z koziej skóry	humorystycznie
Mikołajek	Pan Rosół	we Francji	dzienniczek ucznia	baśniowo
Anna Shirley	Gilbert Blythe	w szkole	suknia z bufiastymi rękawami	młodzieżowo
Odyseusz	cyklop	na morzu	statek	językiem dawnym/staropolskim
Charlie Bucket	Willy Wonka	fabryka czekolady	guma do żucia	z obojętnością
Ambroży Kleks	szipak Mateusz	w szkole/akademii	piegi	naukowo
Janosz Boka	Feri Acz	plac zabaw/Plac Broni	czerwone koszule	z przerażeniem
Kopciuszek	zła macocha	na zamku (na balu)	dynia	ze złością

Następnie, opierając się na wylosowanych pojęciach, postaciach i miejscach uczniowie budują własną i niepowtarzalną historię, którą zapisują, a następnie odczytują przed klasą.

UWAGA: Po zredagowaniu tych twórczych opowiadań – o ile dysponować będziemy czasem i chęciami uczniów – możemy, używając dyktafonu, nagrać poszczególne wypowiedzi, a następnie je odtwarzać i analizować, co jest zawsze dla ich twórców (czyli uczniów) ciekawym doświadczeniem, gdyż są zarówno autorami, jak i recenzentami tych dzieł.

11. Podsumowanie zajęć: wskazanie różnic między tekstami użytkowymi a tekstami artystycznymi. Wysłuchanie refleksji uczniów związanych z przebiegiem zajęć oraz podsumowanie ich kreatywnej i twórczej pracy.

Komentarz nauczyciela

Niniejszy scenariusz przeznaczony jest dla uczniów starszych klas szkoły podstawowej (szóstych, może nawet siódmych), gdyż bazuje na doświadczeniach czytelniczych całego zespołu klasowego zdobytego na przestrzeni kilku lat, przy czym w takiej postaci dobrze sprawdzi się on raczej w zespołach chętnych do współpracy i – co równie istotne – dobrze radzących sobie z omawianiem tekstów literackich. W przypadku słabszych zespołów polecam modyfikacje tego scenariusza albo po prostu wykorzystanie tylko niektórych, zaproponowanych tu ćwiczeń – ze wskazaniem bardziej na tworzenie tekstów użytkowych niż na lekturowy miszmasz zaprezentowany w ostatnim ćwiczeniu. Poziom tytułowego *namieszania* w lekturach uzależnijmy zatem od grupy, z którą przyjdzie nam współpracować.

Jak to wyraźnie widać, nie jest celem tych zajęć wprowadzenie do jakiegokolwiek nowej i nieznanej jeszcze uczniom wypowiedzi pisemnej, lecz wzbogacenie i utrwalenie wiedzy w zakresie pisania form poznawanych sukcesywnie od klasy czwartej, stąd na tym etapie nie ma już potrzeby notowania po raz kolejny wytycznych do każdej z prezentowanych tu wypowiedzi, gdyż one winny już *wejść w krew* naszym wychowankom. Z doświadczenia wiem, że jest to jednak dość trudne, aby odwołując się ciągle do tych samych form wypowiedzi nie tylko nie zanudzić nimi uczniów, ale również sprawić, by ich warsztat twórczy był stale

wzbogacany. Ileż to razy, chcąc *ocalić od zapomnienia* w świadomości naszych uczniów jakąś formę wypowiedzi, usłyszymy wymowne westchnienia, za którymi kryje się jeszcze wymowniejszy komentarz: *ZNOWU to... zaproszenie/ogłoszenie/instrukcja/list etc., przecież już tyle razy to pisaliśmy!!* W tym scenariuszu proponuję zatem inną formę takiej powtórki, tak aby uczniowie usystematyzowali swą wiedzę i szlifowali umiejętności niejako przy okazji zabawy i humorystycznych zadań.

Wskazówki i rady dotyczące poszczególnych ćwiczeń zostały opatrzone słowem UWAGA przy każdym ważnym ogniwie lekcji.

Tworząc ten scenariusz, bazowałam całkowicie na własnych doświadczeniach, korzystając ze znanych mi rozwiązań metodycznych, dlatego też nie zamieszczam żadnej bibliografii. Uważam jednak, że warto tutaj – szczególnie w kontekście ćwiczenia z wykorzystaniem *pudeł opowieści* – wspomnieć o książce, która mnie zainspirowała do tego, by to ćwiczenie rozwinąć. Mam tu na myśli pozycję pod tytułem *30 znikających trampolin* Doroty Kassjanowicz (Albus, Warszawa 2016). W książce tej jedna, na pozór błaha historia zaprezentowana została na tytułowych trzydziści sposobów z wykorzystaniem różnych stylów, nadających wydarzeniom kompletnie odmienny wydźwięk. Także i podczas lekcji z wykorzystaniem tego scenariusza uczniowie mogą pisać różnymi stylami – od zdrobniałego po arcyważny, od optymistycznego po pesymistyczny, baśniowo, naukowo, obojętnie... i jeszcze na kilka innych sposobów.

Załącznik 1

Szablon notatki o postaci literackiej.

Tego typu notatka mogłaby być równocześnie artykułem hasłowym (do wydrukowania dla każdego z uczniów bądź do zamieszczenia na dużym ekranie).

Zadanie indywidualne:

Utwórz notatkę o wylosowanej przez siebie postaci literackiej, która mogłaby się znaleźć zarówno w zeszycie, jak i tworzyć artykuł hasłowy w dowolnym *Słowniku bohaterów literackich*. Zadbaj o to, by notatka miała następujący schemat:

Nazwisko i imię postaci (lub jej nazwa): 1. Określenie znaczenia bohatera w książce (bohater główny, drugoplanowy, epizodyczny); 2. Ustalenie, czy bohater jest postacią prawdopodobną czy też fantastyczną; 3. Tytuł książki, w której się pojawia oraz na jej autora; 4. Podstawowe informacje na temat jego rodziny; 5. Krótka prezentacja losów bohatera.

Załącznik 2

Dodatkowy zestaw słów do zaproszenia (do pracy w grupach)

Zestaw 1:

rzeczownik	warzyw
rzeczownik – warzywo	burak ćwikłowy
przymiotnik	morowy
liczebnik	ćwierć

Zestaw 2:

rzeczownik	krotochwila
rzeczownik – warzywo	seler naciowy
przymiotnik	egzaltowany
liczebnik	czworo

Zestaw 3:

rzeczownik	świerzop
rzeczownik – warzywo	papryka ostra
przymiotnik	płowy
liczebnik	sto trzy

Zestaw 4:

rzeczownik	bekas
rzeczownik – warzywo	ogórek szklarniowy
przymiotnik	aprylowy
liczebnik	osiemdziesiąty ósmy